

دهستنیشانکرنا سهره‌ی د هه‌قالناقی لیكدایدا

شلیر نایف ئەمین

پشکا زمانی کوردی، کولێژا زمانان، زانکویا دهوکی، هه‌رێما کوردستانا عێراقی (Sheleern79@yahoo.com)

وه‌رگرتن: 2018/05 په‌سه‌ندکرن: 2018/06 به‌لافکرن: 2018/09 <https://doi.org/10.26436/2018.6.3.673>

پوخته:

هه‌قالناقی ئێکه ژ وان که تیگوریین لیكسیکیین روبه‌ره‌کی مه‌زن د زمانیدا داگیردکته، ب تایبته هه‌قالناقی لیكدای کو ژ لایێ رونانیقه ب کیمی ژ دوو که تیگوریان بیکدهیت. دهستنیشانکرنا سهره‌ی د چارچوئی رونانا هه‌قالناقی لیكدایدا گه‌له‌ک خزمه‌تا هه‌قالناقی دکته، به‌لی ته‌کنیکا دهستنیشانکرنا سهره‌ی د زمانی کوردی - گوڤه‌را به‌هدینی یا جودایه ژ زمانین دی، ئەقه‌ژی دزفریت بو تایبته‌مه‌ندیین زمانان ژ لایێ مۆرفولوژی و سینتاکسیقه.

په‌یه‌قیین سهره‌کی: هه‌قالناقی، هه‌قالناقی لیكدای، سهره، مۆرفولوژی، سینتاکس.

1. پێشه‌کی

د چارچوئی ریزمانا نویدا پشکین ئاخفتنی ب که تیگوریین ریزمانی ده‌ینه نافکرن، د ریزمانا که‌فندا ل سهر بنه‌مایێ واتایی پشکین ئاخفتنی بریتی بوون ژ (ناڤ، هه‌قالناقی، کار، هه‌قالکار، ئامراز) نیاسینی، ئیزافه، ئامراز (به‌ستنی) [شیرزاد سه‌بری، 2016، 9]، به‌لی د ریزمانا نویدا کو پتر پشت ب فورمی (ریزمانی) ده‌يته به‌ستن، سهره‌رای قی چه‌ندی لایه‌نی واتایی ئی ناهیته فراموشکرن ل سهر بنه‌مایێ فان هه‌دوو پیه‌هران که تیگوری دبنه دوو جور، که تیگوریین فه‌ره‌نگی ئه‌وژی (ناڤ، هه‌قالناقی، کار، ئامراز، هه‌قالکار) هه‌روه‌سا که تیگوریین سینتاکسی، کو فریزا (ناڤی، هه‌قالناقی، کار، به‌ند (ئامراز)، هه‌قالکاری) بخوڤه‌دگرن.

ب گشتی ئەم دشین بیزین هه‌قالناقی بریتیه ژ وی که رستی کو وه‌سفا لایه‌نه‌ک ژ لایه‌نین ناڤی دکته [قیان ئیبراهیم، 2008: 28] هه‌رچه‌نده ئەڤ پیناسه گه‌له‌کا گشتگیره و ب هویری و ل دویڤ پیه‌ره‌کی بنبر که تیگوریه‌کا وه‌کی هه‌قالناقی پیناسه ناکته. چونکی ل دویڤ قی پیناسا ل سهری (ژماره، لارسته، ناڤ) و گه‌له‌ک که رستین دی دبنه هه‌قالناقی، ژبه‌رکو ئەقه‌ژی دشین وه‌سفا ناڤی بکه‌ن ژ لایه‌کی ژ لایان بو نمونه : دوو کتیبین ریزمانی بکه‌ر. د رستا سهریدا (دوو) وه‌سفا کتیبان دکته ژ لایێ ژمارتیقه، هه‌روه‌سا د رستین:

ئهو کتیبیا کو چیرۆکان بخوڤه‌دگریت، بو من بینه.

کتیبه‌کا هوزانی بخوینه.

ب قی ره‌نگی هه‌رچ که رسته‌کی ل گه‌ل ناڤی به‌یت وه‌سفا لایه‌نه‌کی وی بکه‌ت دی بیه هه‌قالناقی و هوسا هه‌می که رستین به‌ری سهره‌یین فریزا ناڤی و پشتی وی دبنه هه‌قالناقی، چونکی هه‌می بکاردهین بو دیارکرنا لایه‌نه‌ک ژ ناڤی و ئەڤ تیگه‌هه‌ ل گه‌ل پیناسا دیارکری

د ریزمانا نویدا گه‌له‌ک گرنگی ب سهره‌یی رونانی ده‌يته‌دان، قیجا (وشا لیكدایی، فریز، رسته) بیت، د قی فه‌کولینیدا دی جورین سهره‌یان ژ لایێ (هه‌بوون، جهی، په‌یوه‌ندیا وی ل گه‌ل ده‌وره‌یه‌ری وی) ده‌ینه دیارکرن، و ب تایبته د چارچوئی رونانا هه‌قالناقی لیكدایدا، ئەڤ چه‌نده‌ژی ل دویڤ هه‌رئیک ژ تیورین (بنه‌ما و په‌رامیته‌ر) ان، کو به‌شه‌کن ژ ریزمانا گشتگیر (جیهانی).
نموونین فه‌کولینی ژ دیالیکتا کرمانجیا سهری - گوڤه‌را به‌هدینی، ب شیوی هاوکیشان هاتینه شروڤه‌کرن، سنوری زانستی یی فه‌کولینی، هه‌ردوو ئاستین (سینتاکس، مۆرفولوژی) ینه، ئارمانجین فه‌کولینی ئەڤه‌نه:

- 1- دهستنیشانکرنا رادی وه‌کله‌قی و جودایا رونانا هه‌قالناقی لیكدای ل دویڤ تیورین (بنه‌ما و په‌رامیته‌ر) ان.
- 2- پولینکرنا هه‌قالناقی لیكدای ب پیه‌ره‌کی ریزمانی و جودا کرنا وی ژ که تیگوریین وه‌کی (ناڤی لیكدای، هه‌قالکار، ئیدیهم) ئی هه‌ر ب ریکا سهره‌ی.
- 3- دهستنیشانکرنا جوری سهره‌ی ژ لایێ هه‌بوونتیقه د رونانا هه‌قالناقی لیكدایدا.
- 4- دهستنیشانکرنا جهی ده‌رکه‌فتنا سهره‌ی د رونانا هه‌قالناقی لیكدایدا.
- 5- ئایا هه‌قالناقی لیكدای یی خودان دوو سهره هه‌یه یان نه؟

2. هه‌قالناقی د تیروانینه‌کا تیوریدا

1.2. هه‌قالناقی ژ لایێ پیناسیقه:

من تابولویا جوان دیت.

د- ژ لایی سیمان‌تیکیفه:

((ب ریکا سروشتی په‌یفی بخو، د فیریدا په‌یف بخو دابه‌شدن بو)) (ناف، هه‌قالناف، کار، هه‌قالکار) و زوربه‌یا جاران ب ریکا واتایی دهیته دیارکرن)) [شیرزاد سه‌بری، 2016: 14] د فی پیغه‌ریدا فه‌ره‌نگ پتر رولی خو دبینیت ب تاییه‌ت واتایا سیمان‌تیکی کو ب ریکا سیمایین جودا‌کر، هه‌قالناف ژ پولین دی یین فه‌ره‌نگی جودا دبیت ژ وان <+چه‌وایی> <+پله‌داری> <+وه‌سفا نافی> <+روونکرن> <+سنوردارکرن> <- مژداری> .

هه‌روه‌سا ژ لایی واتاییفه هه‌قالناف دبه به‌رسفا پرسپارا (چه‌وا) هه‌وا ژ نافی دهیته‌کرن وه‌کی:

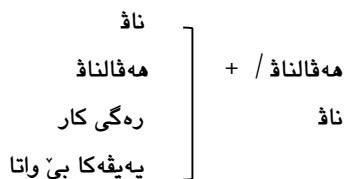
وی ترومبیله‌کا نوی کری.

وی ترومبیله‌کا چه‌وا کری؟

ب گشتی ب ریکا فورم (ریزمان)، واتایی هه‌م دشین هه‌قالنافی بدهینه ناساندن، هه‌فه‌ژی چونکی وه‌رگرتنا لایه‌نه‌کی و فراموشکرنا لایه‌نی دی دی کیشه‌یان د ناساندنا هه‌قالنافیدا په‌پداکته ژبه‌ر فی مه دیت باشتره ب شیوه‌کی زمانفانی و ل دویف ئاستان هنده‌ک لایه‌نین وی بدهینه دیارکرن، دا ببه ناسنامه و پیناسه بو هه‌قالنافی.

2.2. پولینکرنا هه‌قالنافان:

ژ لایی واتایی و پیکه‌تیه‌گه‌له‌ک جور ژ هه‌قالنافی هاتینه دیارکرن، بو نمونه ژ لایی واتاییفه هه‌قالنافین (چه‌وایی، پرسی، نه‌دیار، چه‌ندی، ژماره‌یی، ئاماژه‌یی، ریترگرتن، پیشه‌یی، ... هتد)، ژ لایی پیکه‌تیه‌گه‌له‌شی سئ جوران دبیت (ساده، دارژاو، لیکدایی) هه‌وا پتر فه‌کولینا مه ل دور درقریت هه‌قالنافی چه‌وایی یی لیکدایه، چونکی هه‌می جورین هه‌قالنافی ب فه‌کولینه‌کا ب فی ره‌نگی ناهینه شروفه‌کرن، ژبه‌رفی مه ب تنی هه‌قالنافی چه‌وایی، یی کو پتر گریدایی سالوخه‌دانا نافه‌کینه ئانکو تاییه‌تین که‌سان و تشت و بونه‌وه‌رین دهوروبه‌ری مه دیاردکهن، وه‌رگرتیه هه‌فه‌ژی چه‌ند جوره‌کن ژ وانا هه‌قالنافین (که‌سی، ره‌نگی، نیژیکی، ته‌مه‌نی، قه‌باره، ... هتد) [فیان ئیبراهیم، 2008: 28] وه‌کی (قه‌لو، زه‌عیف، سپی، نیژیک، پیر، مه‌زن... هتد). ژ لایی پیکه‌تیه‌گه‌له‌شی لیکدایی ب گه‌له‌ک ریکان دروست دبیت، ژ وان.

هه‌فجوت دبیت، هه‌رچه‌نده هه‌قالناف ژ دینه دیارکهرین سه‌ره‌یی فریزا نافی، به‌لی گه‌له‌ک که‌رستین دی ژ هه‌نه ژ وان (به‌ندکه‌ر، ئاماژه‌کر، راده، ... هتد)، بو پتر سه‌لماندنا فی بو‌چوونی دی دیارکهری پیناسه‌که‌ین، کو ژ لایی ریزمانیفه بریتیه ژ وی که‌رستی بو مه‌زکرن فریزی بکاردهیت و ژ لایی واتاییفه سه‌ره‌ی پتر سنوردار دکته دیارکهری واتایه‌کا لوه‌کی هه‌یه و دشیاندایه بهیته‌لادان و رادبیت ب دیارکرن لایه‌نه‌کی ژ لایه‌نین سه‌ره‌ی [شلیر نایف، 2015: 30-31] هه‌فه ژ لایه‌کی، ژ لایه‌کی دی هه‌فه پیناسا هه‌قالنافی پیغه‌ر و سنوری دیارناکته د نافه‌را تاییه‌تین هه‌قالنافی و که‌رستین دی هه‌رچه‌نده تاراده‌کی سه‌ر و سیمایین پیغه‌ری سینتاکسی پیغه‌ر دیارن، به‌لی پیغه‌ره‌کی فه‌بر نینه ژبه‌رفی باشتره پتر ژ پیغه‌ره‌کی بکاربه‌نین دا سنوری هه‌قالنافی ژ که‌رستین دی جوداکته، ب فی ره‌نگی:

ا- ژ لایی فونولوژیفه:

هه‌قالناف که‌تیگوریه‌کا فه‌ره‌نگی یا تاییه‌ته و ژ لایی ده‌نگسازیفه خودان هیزه و هه‌و که‌تیگوریه دبیته سه‌ره د هه‌قالنافی لیکدایا هیزا سه‌ره‌کی بخو رادکیشیت. ب تاییه‌ت هه‌ر سه‌ره هه‌قالناف بیت د روناندا.

ب- ژ لایی مورفولوژیفه:

هه‌قالناف هه‌و که‌رسته‌یه کو (تر، ترین) ⁽¹⁾ وه‌ردگریت، چ مورفیمین وه‌کی (ناسیاری، نه‌ناسیاری، گازیکرنی، ژماری، دوخی تیان) ل گه‌ل ناهین، هه‌فه سیمایه ب تنی هه‌قالنافی ژ نافی جودا ناکته، به‌لکی ژ گه‌له‌ک که‌تیگورین دی یین فه‌ره‌نگی وه‌کی (کار، ئامراز، هه‌قالکار، ... هتد) جودا دکته.

ج- ژ لایی سینتاکسیفه:

هه‌قالناف هیقیته بو دوستکرنا فریزا هه‌قالنافی هه‌بوونا وی هیمایه بو هه‌بوونا فریزا هه‌قالنافی، هه‌فه ژیلی هندی کو ته‌واوکه‌ری نافی، هه‌قالنافه هه‌روه‌سا دشیت ببه دیارکه‌رژی، هه‌بوونا فریزا هه‌قالنافی ب خوژی به‌لگه‌یه بو هه‌بوونا هه‌قالنافی، چونکی د ریزمانا نویدا ل ده‌سپیککی سه‌ره دهیته ده‌سنتیشانکرن، پاشی جورئ که‌تیگوریا سینتاکسی، ئانکو (سه‌ره بریارده‌ری جورئ فریزییه، سه‌ره چ که‌تیگوریا لیکسیکی بیت، دی فریزه‌کا هه‌مان جورئ به‌ره‌مه‌هینیت) [Tallarman:1998:93] ل دویف بنه‌مایئ سه‌ره‌یی ناوه‌کی (Endocentric) هه‌بوونا هه‌قالنافی یا فه‌ره بو رونانا فریزا هه‌قالنافی، چونکی هه‌ر فریزه‌ک سه‌ره‌یه‌کی ژ جورئ خو هه‌لدگریت [Barwarí,2004:23] هه‌روه‌سا ده‌می هه‌قالناف دبیته ته‌واوکه‌ر مورفیم دوخی تیان ل دوماهیا فریزا وی ناهیت، وه‌کی:

من تابولویا جوانی دیت.

ژ وان شه‌نگستین د هه‌می زماناندا هه‌ین، تشته‌کی بومایه و د چه‌سپانیدنه ټانکو تشته‌کی نه‌گوره [Cook:1996:9-13] و (Radford) ب فی رهنکی ټاماژی بو بنه‌مایان دکته، کو د گرنګن و دبنه به‌شه‌ک ژ شیانې و تشته‌که ل گهل په‌یدابوونا زاوکی یین هه‌ین، پیددې ناکته فی‌ریین [Radford: 2004:17] که‌واتا بنه‌ما د هه‌می زمانین جیهانیدا هه‌نه چونکی سیمایه‌کا گشتگیره⁽³⁾ ، ژ وان:

- 1- بنه‌مایې هه‌بوونا سهره‌ی.
- 2- بنه‌مایې لقرنی.
- 3- یاسایین ټه‌گوه‌ازتتا رونان و سنوردارکرنا وان.
- 4- مارج و کوبه‌ندین تیورا ده‌سته‌لاتی [محهمه‌دی مه‌حوی: 2010: 17].
- 5- بنه‌مایې دوخی.
- 6- بنه‌مایین پروژه‌سازدانی [سانیا جبار: 2013: 7].

ټه‌و بنه‌مایین په‌یوه‌ندی ب ټه‌کولینا مه‌ټه هه‌ین، بنه‌مایې ژماره (1) ه، کو دیاردکته پیددې هه‌ر رونانه‌کی سهره‌یه‌ک تیدا هه‌بیت [Smith:1999:81] ټیجا ټه‌ټه پیکه‌اته (فریز، رسته، وشا لیکدای) بیت [شلبر نایف: 2015: 5].

ده‌رباره‌ی هه‌ټالناټی لیکدای، دشیت بېته خودان سهره ل دویف بنه‌مایې هه‌بوونا سهره‌ی، ل گهل ټی چه‌ندی ژی که‌رستی مایې دبېته ته‌واوکه‌ر، ل دویف ټی ټیکی هه‌بوونا سهره‌ی ب دوو شیوانه چیدبیت د چارچوټی رونانیدابیت یانژی ل ده‌رفه‌ی رونانې بیت و ب ټی شیوه‌ی رونان ده‌یته پولینکرن بو رونانین خودان:

أ- سهره‌یین ناوه‌کی (Endocentric) شیوازه‌کی پولینکرنیته بو رونانان، کو ټیک ژ پیکه‌یین یان پولین رونانې دبېته سهره [Corbett:1993:165]. (Crystal) دیاردکته کو سهره‌ی ناوه‌کی ټاماژه‌یه بو کومه‌کا وشان یین په‌یوه‌ندیین ریژمانی وان پیکه‌گریددته، ټیک ژ وان وشان ژ لایې ټه‌رکیفه هه‌مبه‌ره ب وی پیکه‌اتی هه‌می وکی ټیک گروپ [Crystal:2003: 161] بو نمونه:

سهره‌ق ، شه‌ټ کویر

ب- سهره‌یې ده‌ره‌کی (Exocentric): شیوه‌یه‌کی پولینکرنیته، کو تیدا پیکه‌یین یان پولین رونانه‌کی دجودابن ژ پولا سهره‌یې وی [Corbett:1993:165].

هه‌روه‌سا ټاماژه‌یه بو کومه‌کا وشین په‌یوه‌ندار کو چ ژ وان هه‌مبه‌ر نینه ل گهل رونانې هه‌می وکی ټیک گروپ [Crystal:2003: 170] بو نمونه:

ټیهن شیر ، بی‌نان وخوی

هنده‌ک جاران ټامراز، پيشگر یان پاشگر ژی به‌شدرایې د رونانې دکهن. ل سالین هه‌شتیان ژ سهدی بیستی هزرا سهره‌ی ب تنی د سنوری فریزیدا نه‌ما، به‌لکی به‌رفره‌ه بوو هه‌تا گه‌هسته ټاستی رونانا وشان و ب تاییه‌ت وشا لیکدای، سهره د وشا لیکدایا بریتیه ژ وی که‌رستی کو سیمایین ریژمانی یین وشې هه‌می دیاردکته [Crystal:2003:215].

د ټی ټه‌کولینیدا دی ژ پیکه‌اتا هه‌ټالناټی ده‌ست پیکه‌ین و ب تاییه‌ت یی لیکدای مه‌وه‌رگریته چونکی (سهره) د رونانین لیکدایا دیاردبیت، هه‌رټیک ژ (دارژاو، ساده) نه (سهره)، نه (ته‌واوکه‌ری) بخوټه‌ناگرن، ژبه‌رفی دی هه‌ټالناټی لیکدای ب ریکا یاسایین سینتاکسی و ب تاییه‌ت یاسایین رونانا فریزې شروفه‌که‌ین ب شیوی هاوکیشان، ټه‌ټه‌ژې پشټی شروفه‌کرنا پیکه‌اتا وی و ده‌ستنیشانکرنا که‌تیگوریین فه‌ره‌ه‌نگیین به‌شدرایې د رونانا ویدا دکهن، پشټی ده‌ستنیشانکرنا جوړی که‌تیگوریی دی جوړی هه‌ټالناټی دیاربیت کا سهره د ناټ رونانیدایه یان نه، دکه‌ټیته به‌شی به‌راهیې ژ رونانې ټانکو ل ده‌ستپیکتیبه یانژی دکه‌ټیته دوماهیې، بو نمونه:

دل پیس.

ژ لایې رونانټیغه : ناټ + هه‌ټالناټ

ژ ټه‌نجامی ټی رونانې هه‌ټالناټی لیکدای یی خودان سهره‌یې ناوه‌کی دروستبوویه، چونکی (پیس) به‌شه‌که ژ رونانا وی، ژ لایې جهی سهره‌یغه سهره کوتایه، چونکی ل دوماهییا رونانې هاتیه هه‌ر وه‌کی فریزا کاری د زمانې کوردیدا سهره کوتایه، به‌لی د نمونه‌کا وه‌کی:

دوو + روی ← دوو رویی

ژ لایې رونانټیغه : ژماره + ناټ ← هه‌ټالناټی لیکدای

ټه‌گر ټی رونانې شروفه‌که‌ین دی دیاربیت (سهره)، کو پیددېه هه‌ټالناټ بیت به‌شدرای د رونانا نمونه د سهریدا نه‌کریه، ژبه‌رفی سهره ټانکو (هه‌ټالناټ) دکه‌ټیته ده‌رفه‌ی رونانې هه‌ر ژبه‌رفی سهره دبېته سهره‌یې ده‌ره‌کی، ل دویف ټی چه‌ندی هه‌ټالناټی لیکدای ژ لایې رونانټیغه بریتیه ژ وی که‌تیگوریا کو چیدبیت ژ هه‌ټالناټه‌کی و (ناټ، ره‌گی کار، هه‌ټالناټ، ژماره⁽²⁾، ... هتد) و چیدبیت هه‌ټالناټ هه‌ر به‌شدرایې نه‌که‌ت د رونانیدا، ژ لایې جهی ده‌رکه‌فتنا هه‌ټالناټیغه چیدبیت ل به‌راهیا یان دوماهییا رونانې به‌یت.

3. تیورین بنه‌مایان و په‌رامیته‌ران

1.3. تیورا بنه‌مایان و هه‌ټالناټی لیکدای:

سیسته‌می بنه‌مایان، کو بریتیه ژ بنه‌مایین ریژمانا گشتگیر کومه‌کا یاسا و بنه‌مایانه، کو وه‌که‌ټیې د زمانین مروټاندا ده‌ردټیخت [جیفری پول: 2009: 55] ب بوچوونا (Cook) ی بنه‌ما بریتینه

ئهم سهری د هه‌قالنافی لیکدایدا ژ لایئ جوری و جهیغه ده‌ستنیشانکه‌ین.

4. ده‌ستنیشانکرنا سهری د هه‌قالنافی لیکدایدا

د چارچوڤی فه‌کولینن زمانیدا، ده‌ستنیکا هزرا هه‌بوونا سهری د وشا لیکدایدا د زفریت بو (Bloomfield) ی ل دویف هه‌بوون و نه‌بوونا سهری د رونانیدا، هزره‌کا که‌فته، به‌ری تیورین بنه‌ما و په‌رامیتته‌ران بوویه.

د ریژمانا نویدا و تاییه‌ت د تیورا (X.Bar) یدا گه‌له‌ک گرنگی ب سهری ده‌یتته‌دان و وه‌کی ناسنامییه بو ناساندنا فریزی، نه‌فه‌ژی ل دویف بنه‌مایئ ناوه‌کیبوونی [فیان سلیمان: 2007: 54] هر چه‌نده نه‌ف تیوره یا تاییه‌ته ب رونانا فریزانغه، به‌لی دشیتت بکاربه‌یت بو وه‌سفرن و شروفه‌کرنا رونانا پیکه‌ته‌یین دی ژئ وه‌کی (وشین لیکدا، رسته) ب هه‌می جورین وانغه، واته (X.Bar) د سنورئ فریزیدا رانه‌وه‌ستایه [صبح ره‌شید: 2007: 24] ژبه‌رفی (سهره) ی د رونانا هه‌قالنافی لیکدایدا روله‌کی گرنگ هه‌یه، ب وی ئیکی کو سهره پیکه‌ینه‌کی سهره‌کیه، ب که‌رسته‌کی گرنگ ده‌یتته‌ هژمارتن کو سیمایئ رونانی ده‌ستنیشانکه‌ت [Radford:2004:34].

(صبح ره‌شید) دیاردکه‌ت ((وشی وه‌کو ناو، کردار، ئاولناو، پیشناو، که‌تیگوریین لیکسیکیین له زاراوه‌ی ریژمانیدا نه‌مانه (سهری ریژمانی) پیکدین)) [صبح ره‌شید: 2007: 14]. ژبو ده‌ستنیشانکرنا سهری د وشا لیکدایدا ب گشتی و د هه‌قالنافی لیکدایدا ب تاییه‌تی چه‌ند پرسیاره‌ک هه‌نه ژان:

- 1- سهره د هه‌قالنافی لیکدایدا چه‌وا ده‌یتته‌ ده‌ستنیشانکرنا ؟
- 2- پیغه‌ری ده‌ستنیشانکرنا سهری د زمانئ کوریدا ب هه‌مان ره‌نگی زمانین دییه ؟
- 3- گرنگیا سهری چیه ؟ چ رول هه‌یه د هه‌قالنافی لیکدایدا ؟
- 4- نایا سهره د هه‌قالنافی لیکدایدا ب هه‌مان ره‌نگی وشین دی یین لیکدا و فریزییه ؟

سهری ریژمانی د هه‌قالنافی لیکدایدا، پیدفیه هه‌قالناف بیت، به‌لی چیدبیت نه‌ف سهره د چارچوڤی رونانیدا بیت یانژی چیدبیت ل ده‌رفه‌ی رونانی بیت، ژبو ده‌ستنیشانکرنا فی سهری د هر زمانه‌کیدا ریکه‌ک بکارده‌یت، بو نمونه د زمانئ ئینگلیزیدا ب ساناه‌ی دیاردبیت، چونکی سهره هه‌رده‌م ده‌فیه لایئ راستی، ل دویف بوچوونا (William) ی یاسایی لایئ راستی ئانکو نه‌و که‌رسته‌ی پتری هه‌میان ل لایئ راستی دی بیه‌ته سهری وی وشا لیکدا [Ismail: 2012: 8-9] بو نمونه:

د هه‌ردوو نمونین ل سهریدا هه‌قالنافی لیکدا دیارده‌یه، به‌لی پولین پیکه‌ینه‌ی وی چ ژ وان هه‌قالناف نینه، به‌لکی ناڤ و ناڤبه‌ندن، ئانکو چ ژ وان ناڤان نه‌شین بنه‌ سهره، ژبه‌رکو رونان هه‌قالنافه، ژبه‌رفی چه‌ندی سهری فی که‌تیگوریی ده‌فیه ده‌رفه‌ی رونانی ژ نه‌جام رونان بوینه‌ خودان سهری ده‌ره‌کی.

2.3. تیورا په‌رامیتته‌ران و هه‌قالنافی لیکدا:

په‌رامیتته‌ر کومه‌کا یاسایی نه‌جیگرن، کو جوداهیا زمانان بومه دیاردکه‌ت، زاروک فان یاسایان ب ریکا فیروونی وه‌ردگیت [جیفری پول: 2009: 56]. هه‌روه‌سا په‌رامیتته‌ر ده‌یتته‌ نیاسین ب هه‌لبژارده‌کی د ناڤه‌را گه‌له‌ک هه‌لبژارده‌یاندنا [Cook:1996:15]. زمانزانه‌کی وه‌کی (Smith) دیاردکه‌ت، کو په‌رامیتته‌ر نه‌و یاسایی بگورن، کو ب ره‌نگه‌کی بو ماوه‌ی ناهیتته‌ وه‌رگرتن [Smith:1999: 50] بو نمونه [Radford:2004:350]:

- 1- په‌رامیتته‌ری جهی سهری.
- 2- په‌رامیتته‌ری بکه‌ر پاریز و نه‌پاریز.
- 3- په‌رامیتته‌ری جه‌نافی پرسپاری.

ئیک ژ وان ریکن تاییه‌تیین رونانان دیاردکه‌ت و جوداهیا زمانان به‌رچاڤکه‌ت بریتیه ژ په‌یوه‌ندیا سهری ل گه‌ل که‌رستین دی یین رونانی کو دبیزنی ته‌واوکه‌ر. سهری هر رونانه‌کی خودان ته‌واوکه‌ره، سهره ل به‌ری یان ل پشتی ته‌واوکه‌ری ده‌یتته‌ نه‌فه‌یه دبیزنی په‌رامیتته‌ری جهی سهری [Cook:1996:15].

په‌رامیتته‌ری ژماره (1) گریدایه ب بابه‌تی فه‌کولینا مه ئانکو پشتی کو سهره د ناڤ رونانیدا واته د هه‌قالنافی لیکدایدا ده‌یتته‌ ده‌ستنیشانکرنا، نایا نه‌و سهره ل به‌ری ته‌واوکه‌ریه یان ده‌فیه‌ته پشتی ته‌واوکه‌ری، بو نمونه:

گه‌ش بین

هه‌قالناف ره‌گ

سهره ته‌واوکه‌ر

نه‌ف نمونه ب سهره – سهره‌تا ده‌یتته‌ نافکرنا، چونکی سهره به‌ری ته‌واوکه‌ری هاتیه، به‌لی د نمونه‌کا وه‌کی :

سهر ره‌ق

ناڤ هه‌قالناف

ته‌واوکه‌ر سهره

نمونا ل سهری سهره – کوتایه، چونکی هه‌قالنافه و سهری وی ژئ هر هه‌مان پوله واته هه‌قالنافه، نه‌وژی (ره‌ق) ه و پشتی ته‌واوکه‌ری هاتیه ژبه‌رفی دبیه‌ته سهره – کوتا.

ئانکو هه‌ریک ژ بنه‌ما و په‌رامیتته‌ران داکوکی ل سهر هه‌بوونا سهری و جهی ده‌ره‌که‌فتنا سهری دکن و ب فی ره‌نگی پیدفیه

ئه گهر وهكى هه قالناڤي ليكداي بكارهات كه تيگوريا سهره ي دئ
بيته هه قالناڤ (4)، وهكى:

دل + خوش ← دلخوش
ناڤ (هه قالناڤ) ناڤ
دل + خوش ← دلخوش
(ناڤ) هه قالناڤ هه قالناڤ

5- ژ لايي رونانيڤه هندهك جاران هه قالناڤ نابيته كه تيگوريا كه
پيگهين بو هه قالناڤين ليكداي، بهلكي كه تيگوريين دي دبنه ئه گهرئ
دروستبونا وي ئه ژ جوره ب هه قالناڤي خودان سهره يي دهره كي
دهيته نياسين، وهكى: تپهن شير

ناڤ + ناڤ ← هه قالناڤي ليكداي

ئانكو ياسايي ل خواري دهربرين ژ رونانا هه قالناڤي خودان سهره يي
دهره كي دكه ت:

$$X + Z \longrightarrow Y$$

دهرباره ي گرنگيا سهره ي، د في وايدا (Crystal) دبيژيت (سهره
د وشا ليكدايدا بريته ژ وي كه رستي سيميائين ريزماني بين وشي
هه ميي دياردكه ت) [Crystal: 2003:215]. ژبلي في چه ندي
سهره يي ريزماني د بواري وشه سايزيدا گه لك گرنگه، چونكي ژبلي
هندي كو پله كا مورفوسينتاكسي هه يه هه ر وهكى چه وا سهره يي
فريزي هه يه [Haspelmath: 2002:90-91] هه روسا هوكار
و كاريجره كا مهن هه يه د دهستنيشانكرنا پولا كه تيگوريا
ليكسيكيدا، هه تا وي راده ي، كو گه لك زانياريين سينتاكسي و
سيمانتكي زي بخوفه دگريت [Ismail:2012:8] بو نمونه:

كه يف خوش

ئه ژ نمونه ژ لايي رونانيڤه ژ (ناڤ، هه قالناڤ) هكي پيگهاتيه و
سهره يي وي (خوش) ه، چونكي ئه ژ كه تيگوريا ژ لايي
مورفوسينتاكسيڤه دشيت مورفيمين وهكي (تر، ترين) وه رگريت،
ئه ڤه زي ژ سيميائين هه قالناڤانه هه روسا نه شيت مورفيمين
ناسياري، نه سياري، نشي، ژماري ... هند وه رگريت، چونكي ئه ڤه
ژ سيميائين ناڤينه، ئه ڤه وهكي پيڤه ره كيه و به لگه يه كو (خوش)
هه قالناڤه و بوويه سهره يي هه قالناڤي ليكداي (كه يف خوش).

ژ لايي سينتاكسيڤه (كه يف خوش) ل گه ل هندي كو دشيت بيته
ته واو كه ري سهره يه كي (ناڤه كي)، وهكى:
كه يف خوش ئه ز گه هاندم.

هه روسا (كه يف خوش) چ مورفيمين دوخي تيان (ي، ي، ان)
وه رنه گرتينه، ئه ڤه چه نده بوويه ئه گهر كو (كه يف خوش)، فريزه كا
هه قالناڤي بيته.

ژ لايي سيمانتكيڤه ب دهستنيشانكرنا سهره يي (كه يف خوش)،
پولا كه تيگوريا ليكسيكي يا وي ديارديت، (كه يف خوش) سيميائين
هه قالناڤي هه لدگريت، چونكي سيميما وه سفي بخوفه دگريت و ژ لايي

(green) (house) → (green house)
(A) N N
Pick pocket → pickpocket
(V) N N

د زمانئ كورديدا ئه ڤه پيڤه ره دهست ناده ت، چونكي تايبه تييين وشا
ليكداي د هه ر زمانه كيدا ب ره نكه كينه، ژبه رڤي د زمانئ كورديدا
سهره يي هه قالناڤي ليكداي چيڤبيت ل لايي راستي يانزي ل لايي
چه پي بيت، بو نمونه:

ا- ته نگ + ناڤ ← ته نگاڤ

هه قالناڤ ناڤ هه قالناڤ

ب- خه م + سار ← خه مسار

ناڤ هه قالناڤ ناڤ هه قالناڤ

ئانكو ياسايين رونانا هه قالناڤي ليكداي ژ لايي جهي سهره يڤه ب في
ره نكينه:

1- Y [YX] ياسايي سهره يي لايي چه پي

2- [XY] Y ياسايي سهره يي لايي راستي

(Y) نواندنا كه تيگوريا سهره ي دكه ت، (X) نواندنا كه تيگوريا
ته واو كه ري دكه ت، ب في ره نكي سهره د هه قالناڤي ليكدايدا ده يته
دهستنيشانكرن.

دهرباره ي پرسيارا دووي هه ر وهكي مه دياركري د هه مي زماناندا
وهكي ئي نينه، هوكار زي:

1- د زمانه كي وهكي زمانئ ئينگليزيدا ئه ڤه ياسايه بكار ده يته:

$$[XY]Y$$

ئانكو هه رده م سهره ل لايي راستيڤه، به لي د زمانئ كورديدا
چيڤبيت ل راستي يان ل چه پي بيت.

2- هه قالناڤي ليكداي د زمانئ كورديدا ژبلي كه تيگوريين
ليكسيكيتن وهكي (ناڤ، هه قالناڤ، كردار... هتد، هه روسا مورفيمين
به ندين دارشتني به شداري د رونانا ويدا دكهن، هه روسا هنده ك
جاران مورفيمين ناڤه بند د ناڤه را هه ر دوو كه تيگورياندا ده يتن،
وهكي:

قوت قوته

درد ه سهر

3- چيڤبيت هه قالناڤي ليكداي ژ دوو هه قالناڤان پيگهاتبيت،
وهكي:

ساخ و سه ليم

4- هنده ك هه قالناڤين ليكداي وهكي ناقان زي بكار ده يتن، د في
ده ميديا ئه گهر وهكي ناڤ بكارهاتن سهره تيڤا دي ناڤ بيت، به لي

سهره لدهت دهمي هه فالنافي ليكداي وهكي كه تيگوريه كا خودان سهره يه كي دهره كي دهيت هه پولينكرن.

5. پولينكرنا هه فالنافي ليكداي ل دويف جور

و جهي سهره ي

سهره ژ لايي هه بوون ونه بوونيغه د چارچوفي رونانا كه تيگوريا هه فالنافي ليكداي بخودا دببته دوو جور، سهره يي ناوه كي، سهره يي دهره كي و ژ لايي جهي دهره كفتنا سهره يغه، هه فالنافي سهره - كوتا، هه فالنافي سهره - سهره تا هه يه، ب في رهنگي سهره ژ چهند لايه كانغه دهيت هه پولينكرن:

1.5. پولينكرنا سهره ي ژ لايي هه بوونيغه:

أ- هه فالنافي ليكداي و سهره يي ناوه كي:

(كه مال ميراوده لي) دياردكهت وشين سهره بهند وان جوهره وشان بخوفه دگريت، كو سهره ئيك ژ ره گه زين پيكهينن وي بيت، بشيت و اتا وي روناني دهربريت [كه مال ميراوده لي: 2007: 133] هه فالنافي ليكداي زي وهكي جوهره كي وشا ليكداي ب وي چهندي دهيت هه نياسين، كو سهره يي وي واته هه فالنافي ليكداي هه هه فالناف بيت ئانكو كه تيگوريا سهره ي هه هه مان كه تيگوريا ليكسيكا رونانا ليكداي بيت، وهكي:

چاڤ پيس ، دهست دريژ

بو في ئيكي زي هه ياسايه دهيت هه پيشنياركن و ب تايهت بو هه فالنافي ليكداي خودان رونانا سهره يي ناوه كي.

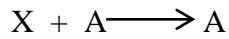
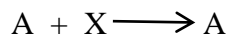
كه تيگوريه كل ليكهيكي + هه فالناف هه فالنافي ليكداي

سهره ته واوكر

هه فالناف + كه تيگوريه كا ليكسيكي هه فالنافي ليكداي

سهره ته واوكر

ب رهنگه كي دي هاوكيشا سهره يي ناوه كي ب في رهنگيه:

هه فالنافي ليكداي چيدبيت ژ سهره يه كي و ته واوكره ي پيكهاتبيت، وهكي:

رهش پيست ، چاڤگه ش ، زمان دريژ (5)

هه تيگوريه شيانه ببنه هه فالنافين ليكداي، چونكي ل دويف پيفه ري (بنه مايي) ناوه كي بووني سهره يه كه هه لگرتيه كو هه فالنافه، هه سهره يه بوويه ناسنامه بو پولا وي كه تيگوريي، هه وهكي چوا د گريبيدا سهره دببته ناسنامه بو ناساندنا و دياركرنا كه تيگوريا سينتاكسي (گريي) [فيان سليمان: 2007: 54] . ل فيري پرسيارا گرنه هه يه: ئايا هه تا چهندي في جورئ سهره ي دهسته لاتداری هه يه، بوچي؟

(مورفوسينتاكسي، سينتاكس) يغه زي دياربوو كو سهره (خوش) ه، هه سهره وه دكهت كو وشا ليكداي هه مي وهكي هه فالنافه كي ليكداي بهيت هه ژمارتن، ژبه ر هه بوونا سيمايين :

<+ وه سف>، <+ پله داري>، <+ چه وايي>

يانزي > دم - ريكه فتن - ژماره
نفش - دوخ - ئه سپيكت

هه سيمايين جوداكر وه دكهن كو هه مي سيمايين (خوش) ب شيوه كي بواموه ي بهيت هه گوهازتن بو هه فالنافي ليكداي هه مي، وهكي پيفه ره كينه پولا كه تيگوريي دياردكهن. ژبه ر في سهره ي روله كي گرنه هه يه د دياركرنا چاره نفيسي پولا كه تيگورييدا.

دهرباره ي سهره د وشا ليكداي و فرزيديا، هه مان به ها و نرخی (مورفوسينتاكسي، سينتاكسي، سيمانتيكي) هه يه، به لي ب هه مان پيفه ران ناهيت هه دستنيشانكرن، چونكي فرزي يه كه يه كا ئاستي سينتاكسييه و ريكيين ريزماني و واتاي هه نه سهره يي وي دياردكهن، هه ژبلي پيكهاتا فرزيي و وشا ليكداي د ژيكدوانه، بو نمونه:

هه و خانبي گران به ها نه كره.

فرزيا نافي (هه و خانبي گران به ها) سهره يي وي نافي (خاني) يه، ب ريكا پيفه ره كي مورفوسينتاكسي هاتيه دهستنيشانكرن، هه وژي ب ريكا (ي)، كو مورفيما دوخي خستنه سهره يه، (هه و، گران به ها) بوويه (دياركر، ته واوكر) بو سهره ي، ژ لايي ريزمانيغه لادانا وان چ كارتيكري ناكهت، ژ لايي واتايغه گرانيا فرزيي هه مي دكه فته سهر كه تيگوريا ليكسيكا نافي، واته (خاني) ژبه ر في دي بيته سهره و فرزيا نافي دهينه به ره م، به لي د وشا ليكدايدا و ب تايهت د هه فالنافي ليكدايدا بو نمونه (گران به ها) ب هه مان ريك سهره يي وي ناهيت هه دستنيشانكرن، چونكي پيكهاتا هه فالنافي ليكداي يا جودايه ژ فرزيا نافي، پيفه ري ريزماني و اتا مورفيمين ريزماني ل گه ل (گران به ها) نه هاتينه و چ دياركر ل به ري نه هاتينه، ته واوكر زي ديارنابيت هه تا سهره يي في هه فالنافي ديارنه بيت، سهره يي هه فالنافي ليكداي زي يان به ري يان پشتي ته واوكره ي دهيت، ب ريكا سيمايين (مورفوسينتاكسي، سينتاكسي، سيمانتيكي) سهره دياردبيت و پاشي پولا كه تيگوريا ليكسيكي دهيت هه دستنيشانكرن د (گران به ها) دا، سهره (گران) ه چونكي (تر، ترين) وهردگريت، چ نيشانين (دوخ، نفش، ژماره،... هتد) بين تايهت ب نافي وهرناگريت، ژ لايي واتايغه نه شين (به ها) لادهين هه وهكي د فرزيا نافيديا رويددهت، چونكي دي رونانا هه فالنافي ليكداي تيدكهت، د چارچوفي سيسته مي (X.Bar) يدا هه مي فريز خودان سهره يي ناوه كينه [فيان سليمان: 2007: 54] د چارچوفي هه فالنافي ليكدايدا سهره يي ناوه كي و دهره كي هه يه، وي دهمي ئاريشه

به‌لی هندهک هه‌قالناڤین لیکدای هه‌نه ئاریشه‌دارن، چونکی ژ دوو هه‌قالناڤان پیکه‌هین ل قیری پرسیار ئه‌وه ئایا کیژ ژ وان دبیته سهره ؟ بو‌نموونه:

خچ و خوار، نه‌رم وحه‌لیم، پیس و خاس، کار و بار، تیر و تزی ، ره‌پ و ریت، سه‌روه‌ر، سست و خاڤ
 د فی جوری هه‌قالناڤیدا و ب تایبته ئه‌گه‌ر هه‌ردوو که‌تیگوریین هه‌قالناڤی لیکدای دروست دکن، هه‌ر هه‌قالناڤ بن، ئه‌م نه‌شین بیژین دوو سه‌ره هه‌نه، چونکی هه‌تا د ئاستی سینتاکسی ژیدا پیدڤیه دوو سه‌ره‌بن و دوو فریزین هه‌قالناڤی دروستکن، ل دویف فی چه‌ندی بو‌نموونه هه‌رئیک ژ (سست) و (خاڤ) پیدڤیه فریزه‌ک بیت و هیژ و تایبته‌تی و گرانیا خو یا واتایی ژی هه‌بیت، ئه‌فه ئه‌گه‌ر مه (سست) و (خاڤ) هه‌رئیک ژ وان ب سه‌ره‌یه‌کی هژمارتن، ئانکو خودان دوو سه‌ره بیت، ئه‌فه ژی ئه‌سته‌مه چونکی لادانه ژ بنه‌مایی ریزمانا جیهانی ژ لایه‌کی و ژ لایه‌کی دی سیمایین وان یین زمانڤانی ژی دی گوه‌ورین ب سه‌رده‌هیت ژبه‌رفی د فی دوخیدا پیه‌رفی واتایی پتر دی رول هه‌بیت د ده‌ستنیشانکرنا سه‌ره‌یدا ئانکو (سه‌ره‌یی واتایی) دی ئاریشی چاره‌سه‌رکه‌ت، د نموونا ل سه‌ره‌یدا سه‌ره‌یه‌کی واتایی هه‌یه ئه‌وژی (سست)ه کو گرانیا واتاییا هه‌قالناڤی لیکدای هه‌می بو‌راکیشایه (6).

ده‌رباره‌ی پرسیارا چاری جهی سه‌ره‌یی ناوه‌کی د چارچوڤی رونا نا هه‌قالناڤی لیکدایا یی جیگر نیه ئانکو گوه‌ورین ب سه‌ر جهی سه‌ره‌یدا ده‌یت، چونکی ژبلی سه‌ره‌یی ریزمانی هه‌روه‌سا ته‌واوکه‌ر ژی د چارچوڤی روناڤیدا پشکداریی دکه‌ت، قیجا سه‌ره‌یی ناوه‌کی چیدبیت ل به‌ری ته‌واوکه‌ری به‌یت یان ژی ل پشتی ب رامانه‌کا دی چیدبیت ل لایی راستی یان ل لایی چه‌پی ژ هه‌قالناڤی لیکدای به‌یت، وه‌کی:

شه‌فکویر ، تامسار ، گه‌شبین ، سه‌رسپی ، بیهنخوش ، سه‌ره‌ق ، زمان ره‌ش ، پریژ .

ب- هه‌قالناڤی لیکدای و سه‌ره‌یی ده‌ره‌کی:

د چارچوڤی وشا لیکدایا ئه‌گه‌ر سه‌ره نه‌بیت ئانکو چ ژ وان ره‌گه‌زین پیکه‌ین وی سه‌ره نه‌بن ب وشا لیکدایا بی سه‌ره ده‌ینه نیاسین [که‌مال مبروده‌لی: 2007: 132] ئه‌فه جوڤی روناڤی ب وشا لیکدایا خودان سه‌ره‌یی ده‌ره‌کی خو دده‌ته دیارکرن ئانکو د چارچوڤی رونا ناڤخویا هه‌قالناڤی لیکدایا، چ ژ وان که‌تیگوریین روناڤی دروست دکن نابنه هه‌قالناڤ، به‌لکی که‌تیگوریین دینه ب فی ره‌نگی یاسایی وی ده‌یته نواندن:

$$X + Y \longrightarrow A$$

هه‌ر که‌تیگوریه‌کا لیکسیکی + که‌تیگوریه‌کا دی ← هه‌قالناڤی لیکدای

ب گشتی ل سه‌ر ئاستی زمانین مروفا‌یه‌تی، ده‌سته‌ه‌لاتا سه‌ره‌یی ناوه‌کی ل سه‌ر که‌رستی زمانی پتره ژ ده‌سته‌ه‌لاتا سه‌ره‌یی ده‌ره‌کی [Ismail:2012: 137] ئه‌فه‌ژی د زفریت بو‌وی ئیکی، کو هه‌بوونا سه‌ره‌ی و ب تایبته د چارچوڤی پیکه‌اتا ناڤخویا روناڤیدا، روله‌کی گرنگ دکتریت د فه‌گوه‌ازتنا سیمایین ریزمانی و واتایی بو‌ که‌تیگوریا لیکدای هه‌می، وی بنه‌مایی گشتی د سه‌لمینیت کو سه‌ره که‌رسته‌کی بخورتیه و د به‌هرا پتره روناڤاندا وه‌کی که‌تیگوریه‌کا پیکه‌ین یی حازره، ئه‌فه چه‌نده دی هندهک پرسیاران ئازرینیت ژ وان:

- 1- ئایا د زمانی کوردیدا سه‌ره‌یی ناوه‌کی ب هه‌مان ره‌نگی زمانین جیهانیه ؟
- 2- ئایا گرنکیا سه‌ره‌یی ناوه‌کی چیه ؟
- 3- ئایا هه‌قالناڤین لیکدای ب تنی سه‌ره‌یه‌ک هه‌یه یان چیدبیت پتر بن ؟
- 4- ئایا جهی سه‌ره‌یی ناوه‌کی د هه‌قالناڤی لیکدایا یی جیگره یا گوه‌ورین ب سه‌ردا ده‌یت؟

د به‌رسڤیدا دی بیژین، به‌لی د زمانی کوردیدا ب تایبته گوڤه‌را به‌هدینی، ئه‌و هه‌قالناڤین لیکدایین خودان سه‌ره‌یین ناوه‌کینه روبه‌ره‌کی مه‌زن داگرده‌کن و پترن ژ وان یین خودان سه‌ره‌یین ده‌ره‌کی، به‌لکه ژی ئه‌وه کو به‌هرا پتره هه‌قالناڤین لیکدای ژ لایی روناڤیڤه، هه‌قالناڤ دبیته ئیک ژ ره‌گه‌زین سه‌ره‌کی بو‌پیکه‌ینانا وی، ب فی ره‌نگی هه‌قالناڤ دبیته سه‌ره بو‌ هه‌قالناڤی لیکدای هه‌می و به‌لگی دووی ژی ئه‌وه کو بابته‌ی هه‌بوونا سه‌ره‌ی د زمانیدا ئیکه ژ بنه‌مایی ریزمانا گشتگیر (جیهانی) ئانکو زمانی کوردی - گوڤه‌را به‌هدینی ژی هه‌قالناڤین وی هه‌مان سیمایین ریزمانا جیهانی هه‌یه ژ لایی هه‌بوونا سه‌ره‌یی ناوه‌کی.

ده‌رباره‌ی پرسیارا دووی پیدڤیه وی چه‌ندی بیژین، کو رولی سه‌ره‌یی ناوه‌کی وه‌کی هیڤینییه، د رونا ناڤخویا هه‌می سیمایین واتایی دده‌ته که‌تیگوریا لیکسیکی، ئه‌فه ژبلی هندی کو پیه‌ره‌کی بنبر دیارده‌که‌ت بو‌ جوڤی که‌تیگوریی ژ لایی ریزمانیڤه، ئانکو ئه‌گه‌ر سه‌ره‌یی ناوه‌کی (هه‌قالناڤ) بیت د چارچوڤی رونا نه‌کا لیکدایا، بی گومان و ب شیوه‌کی فه‌بر ئه‌و که‌تیگوریا لیکدای هه‌قالناڤه‌کی لیکدایه، ژبه‌رفی سه‌ره‌یی ناوه‌کی وه‌کی هیڤینه‌کیه که‌تیگوریه‌کا لیکسیکی به‌ره‌ه‌فدکه‌ت ب تایبته ئه‌گه‌ر یا لیکدای بیت، ئه‌و سه‌ره دبیته به‌شه‌ک ژ روناڤی وی که‌تیگوریا لیکدای [شلیر نایف: 2015: 6].

ده‌رباره‌ی به‌رسڤا پرسیارا سینی: هه‌قالناڤین لیکدای ب تنی ئیک سه‌ره هه‌یه و ئیک هیژ و ته‌واوکه‌ری وه‌ردگریت، بو‌نموونه: ده‌ست پاک ، دل ره‌ش، زک ره‌ش، چاڤ حل

ژبلی هه‌فالناڤی	ژبلی هه‌فالناڤی	دروست	راست بیژ
دکن	هه‌ژ هه‌ژوک ده‌ریه‌ده‌ر ته‌په‌سه‌ر خولی به‌سه‌ر ده‌ڤکه‌نی که‌نکه‌نه ده‌ست ب شول حوکه‌مه‌ میر تیهن شیر زه‌پ زه‌په به‌رچاڤ زه‌گزه‌گه بی نان و خوی ب ناڤ وده‌نگ	بن ده‌ست دوو دل چارچاڤ (7)	هه‌فالناڤ + ره‌گ سه‌ره + ته‌واوکه‌ر
نموونه:	بو نموونه (بی نان و خوی) ژ لایی روناڤه ب فی هاوکیشی ده‌یته ده‌برین:	بی + نان + + و خوی ← بی نان و خوی	دویره‌بلا ، کیم خور ، خوش مروڤ ، چاک میر (جامیر) یاسایی روناڤا فان هه‌فالناڤین لیکدای د ژیکجودانه، به‌لی ئەم دشین یاسایه‌کی گشتی بو فان هه‌می جوران دارژین کو ده‌برینی ژ سه‌ره — سه‌ره‌تا ژی دکه‌ت : ته‌واوکه‌ر سه‌ره
وده‌نگ	پشگر ناڤ ناڤبه‌ند ناڤ هه‌فالناڤی لیکدای	ژبه‌رکو چ ژ که‌تیگوریین ل سه‌ری نابنه هه‌فالناڤ، هه‌فالناڤ ل ده‌رڤه‌ی روناڤی دروستبوویه ژبه‌رڤی ئەڤ روناڤه ژ لایی سه‌ره‌یڤه خودان سه‌ره‌یی ده‌ره‌کیه، ئەڤ جوړه روناڤه تاراده‌کی کیمترن ژ روناڤین خودان سه‌ره‌یی ناوه‌کی، چونکی ده‌سته‌لاتا سه‌ره‌یی ده‌ره‌کی کیمتره د زمانین جیهانیدا، ئەڤه ژ لایه‌کیڤه و ژ لایه‌کیڤه زمانزان دیاردکه‌ن کو بو وان روناڤین ب فی ره‌نگی گه‌له‌کا ب زه‌حه‌ته سه‌ره بو به‌یته ده‌ستنیشانکرن، چونکی وشین لیکدای بین خودان سه‌ره‌یین ده‌ره‌کیه [Ismail:2012:136].	A + [N] → A چهنده‌ها یاساییین دیتر هه‌ن (8)، به‌لی یا گرنگ ئەوه حو هه‌فالناڤ ئیکه ژ وان که‌تیگوریین سه‌ره‌کی و ئەڤ هه‌فالناڤه دکه‌فته سه‌ره‌تا یا هه‌فالناڤی لیکدای، ب ره‌نگه‌کی دی و ل دوپڤ ریڤفیسا د زمانی کوردیدا بکارده‌یت، سه‌ره هه‌رده‌م دکه‌ڤیته لایی راستی و ب فی هاوکیشی دی ده‌برین ژی هه‌یته‌کرن:
بن ده‌ست دوو دل چارچاڤ (7)	2.5. پولینکرنا سه‌ره‌ی ژ لایی جهیڤه:	په‌رامیته‌ری سه‌ره‌ی ئیکه ژ وان سیماییین گرنگه، کو د ریژمانا نویدا بکارده‌یت و ب تایبه‌ت د ریژمانا گشتگیردا، ئەڤه‌ژی ئاماژه‌یه بو جهی سه‌ره‌ی د هه‌ر جوړه روناڤه‌کیدا [Crystal:2003:215]	که‌تیگوریا سه‌ره‌ی + که‌تیگوریا ته‌واوکه‌ری هه‌فالناڤی لیکدای گه‌ش بین ، ئەرزان فروش ، ره‌ش بین ، راستگو ب- هه‌فالناڤی لیکدایی سه‌ره — کوتا :
بو نموونه (بی نان و خوی) ژ لایی روناڤه ب فی هاوکیشی ده‌یته ده‌برین:	په‌رامیته‌ری سه‌ره‌ی گه‌له‌ک پشت ب ته‌واوکه‌ری د به‌ستیت، ب فی چه‌ندی هه‌فالناڤی لیکدای دوو پیکه‌ین تیدانه، ئەوژی (سه‌ره)، (ته‌واوکه‌ر)، به‌لی پیدڤیه بیژین، کو په‌رامیته‌ری جهی سه‌ره‌ی ب تنی د وی جوړی روناڤیدا ده‌یته بکارهینان، یا خودان سه‌ره‌یی ناوه‌کی بیت، بوچی؟ چونکی ئەو روناڤین سه‌ره‌یین وان د چارچوڤی پیکه‌اتیدا نه‌بیت، دی چه‌وا جهی سه‌ره‌ی و ته‌واوکه‌ری دیاربیت، فیجا ئەو روناڤ، وشا لیکدای، فریز، رسته‌بیت. ژبه‌رڤی چه‌ندی په‌رامیته‌ری جهی سه‌ره‌ی د هه‌فالناڤی لیکدایدا، ب تنی دی ل سه‌ر هه‌فالناڤی لیکدایی خودان سه‌ره‌یی ناوه‌کی دیاربیت، ژ فی لایڤه هه‌فالناڤ ده‌یته دابه‌شکرن ب سه‌ر دوو جوراندا :	که‌تیگوریا ته‌واوکه‌ری + که‌تیگوریا سه‌ره‌ی ← هه‌فالناڤی لیکدای	بریتیه ژ وی روناڤی کو سه‌ره دکه‌ڤیته پشتی ته‌واوکه‌ری، چیدبیت د ناقبه‌را سه‌ره و ته‌واوکه‌ریدا هنده‌ک که‌رستین دی به‌ین وه‌کی ناقبه‌ندان، د فی جوړی هه‌فالناڤی لیکدایدا سه‌ره هه‌رده‌م دکه‌ڤیته دوماهیا روناڤی ئانکو سه‌ره ل لایی چه‌پی ده‌یت، ئەڤه ئەگه‌ر مه‌ب ریڤفیسا زمانی کوردی نفیسی و یاسایی نواندا فی جوړی سه‌ره‌ی ب فی ره‌نگیه:
ده‌برین:	په‌رامیته‌ری سه‌ره‌ی گه‌له‌ک پشت ب ته‌واوکه‌ری د به‌ستیت، ب فی چه‌ندی هه‌فالناڤی لیکدای دوو پیکه‌ین تیدانه، ئەوژی (سه‌ره)، (ته‌واوکه‌ر)، به‌لی پیدڤیه بیژین، کو په‌رامیته‌ری جهی سه‌ره‌ی ب تنی د وی جوړی روناڤیدا ده‌یته بکارهینان، یا خودان سه‌ره‌یی ناوه‌کی بیت، بوچی؟ چونکی ئەو روناڤین سه‌ره‌یین وان د چارچوڤی پیکه‌اتیدا نه‌بیت، دی چه‌وا جهی سه‌ره‌ی و ته‌واوکه‌ری دیاربیت، فیجا ئەو روناڤ، وشا لیکدای، فریز، رسته‌بیت. ژبه‌رڤی چه‌ندی په‌رامیته‌ری جهی سه‌ره‌ی د هه‌فالناڤی لیکدایدا، ب تنی دی ل سه‌ر هه‌فالناڤی لیکدایی خودان سه‌ره‌یی ناوه‌کی دیاربیت، ژ فی لایڤه هه‌فالناڤ ده‌یته دابه‌شکرن ب سه‌ر دوو جوراندا :	1- ل سه‌ر بنه‌مای پیڤه‌ری ناوه‌کیوونی هه‌فالناڤی لیکدای د زمانی کوردی — گوڤه‌را به‌هدینیدا وه‌که‌ڤه‌یه‌کا مه‌زن هه‌یه، ل گه‌ل زمانین جیهانی، هه‌ر دوو روناڤین خودان سه‌ره‌یی ناوه‌کی و ده‌ره‌کی هه‌نه، خودان سه‌ره‌یی ناوه‌کی پترن ژ سه‌ره‌یی ده‌ره‌کی.	که‌تیگوریا ته‌واوکه‌ری + که‌تیگوریا سه‌ره‌ی ← هه‌فالناڤی لیکدای
ده‌برین:	1- ل سه‌ر بنه‌مای پیڤه‌ری ناوه‌کیوونی هه‌فالناڤی لیکدای د زمانی کوردی — گوڤه‌را به‌هدینیدا وه‌که‌ڤه‌یه‌کا مه‌زن هه‌یه، ل گه‌ل زمانین جیهانی، هه‌ر دوو روناڤین خودان سه‌ره‌یی ناوه‌کی و ده‌ره‌کی هه‌نه، خودان سه‌ره‌یی ناوه‌کی پترن ژ سه‌ره‌یی ده‌ره‌کی.	2- په‌رامیته‌ری جهی سه‌ره‌ی د هه‌فالناڤی لیکدایدا ژ جوړی سه‌ره — سه‌ره‌تا و سه‌ره — کوتایه و ئەڤ په‌رامیته‌ره ب تنی د هه‌فالناڤین لیکدایین خودان روناڤا سه‌ره‌یی ناوه‌کیدا دیاربیت.	(ناڤ) هه‌فالناڤ
ده‌برین:	2- په‌رامیته‌ری جهی سه‌ره‌ی د هه‌فالناڤی لیکدایدا ژ جوړی سه‌ره — سه‌ره‌تا و سه‌ره — کوتایه و ئەڤ په‌رامیته‌ره ب تنی د هه‌فالناڤین لیکدایین خودان روناڤا سه‌ره‌یی ناوه‌کیدا دیاربیت.	3- ده‌ستنیشانکرنا سه‌ره‌ی د هه‌فالناڤی لیکدایدا د گوڤه‌را به‌هدینیدا یی جودایه ژ زمانین دی، گرنگیا سه‌ره‌ی ژبلی هندی کو	نموونه: زمان ره‌ش، دنیا دیتی ، شه‌ڤ کویر ، ژن مری ، ره‌ه تال ، میخوش ، سه‌رخوش ، دلپیس ، زمان نه‌رم (9)
ده‌برین:	3- ده‌ستنیشانکرنا سه‌ره‌ی د هه‌فالناڤی لیکدایدا د گوڤه‌را به‌هدینیدا یی جودایه ژ زمانین دی، گرنگیا سه‌ره‌ی ژبلی هندی کو	6. ئەنجام	لیکدای ده‌یت و که‌تیگوریا به‌راهیی (ئیککی) دبیته ته‌واوکه‌ر.
ده‌برین:	6. ئەنجام	1- ل سه‌ر بنه‌مای پیڤه‌ری ناوه‌کیوونی هه‌فالناڤی لیکدای د زمانی کوردی — گوڤه‌را به‌هدینیدا وه‌که‌ڤه‌یه‌کا مه‌زن هه‌یه، ل گه‌ل زمانین جیهانی، هه‌ر دوو روناڤین خودان سه‌ره‌یی ناوه‌کی و ده‌ره‌کی هه‌نه، خودان سه‌ره‌یی ناوه‌کی پترن ژ سه‌ره‌یی ده‌ره‌کی.	ب- هه‌فالناڤی لیکدایی سه‌ره — کوتا :
ده‌برین:	1- ل سه‌ر بنه‌مای پیڤه‌ری ناوه‌کیوونی هه‌فالناڤی لیکدای د زمانی کوردی — گوڤه‌را به‌هدینیدا وه‌که‌ڤه‌یه‌کا مه‌زن هه‌یه، ل گه‌ل زمانین جیهانی، هه‌ر دوو روناڤین خودان سه‌ره‌یی ناوه‌کی و ده‌ره‌کی هه‌نه، خودان سه‌ره‌یی ناوه‌کی پترن ژ سه‌ره‌یی ده‌ره‌کی.	2- په‌رامیته‌ری جهی سه‌ره‌ی د هه‌فالناڤی لیکدایدا ژ جوړی سه‌ره — سه‌ره‌تا و سه‌ره — کوتایه و ئەڤ په‌رامیته‌ره ب تنی د هه‌فالناڤین لیکدایین خودان روناڤا سه‌ره‌یی ناوه‌کیدا دیاربیت.	ب- هه‌فالناڤی لیکدایی سه‌ره — سه‌ره‌تا:
ده‌برین:	2- په‌رامیته‌ری جهی سه‌ره‌ی د هه‌فالناڤی لیکدایدا ژ جوړی سه‌ره — سه‌ره‌تا و سه‌ره — کوتایه و ئەڤ په‌رامیته‌ره ب تنی د هه‌فالناڤین لیکدایین خودان روناڤا سه‌ره‌یی ناوه‌کیدا دیاربیت.	3- ده‌ستنیشانکرنا سه‌ره‌ی د هه‌فالناڤی لیکدایدا د گوڤه‌را به‌هدینیدا یی جودایه ژ زمانین دی، گرنگیا سه‌ره‌ی ژبلی هندی کو	ب- هه‌فالناڤی لیکدایی سه‌ره — سه‌ره‌تا:
ده‌برین:	3- ده‌ستنیشانکرنا سه‌ره‌ی د هه‌فالناڤی لیکدایدا د گوڤه‌را به‌هدینیدا یی جودایه ژ زمانین دی، گرنگیا سه‌ره‌ی ژبلی هندی کو	[Smith: 1999: 82] نموونه:	سه‌ره — سه‌ره‌تا زاراقه‌که بکارده‌یت بو وان روناڤین، کو سه‌ره‌یی وان دکه‌ڤیته به‌ری ته‌واوکه‌ری، ئانکو پیدڤیه روناڤ یا جووت ره‌گه‌ز (لیکدای) ی بیت هه‌تا ئەڤ په‌رامیته‌ره ده‌یته ده‌ستنیشانکرن
ده‌برین:	[Smith: 1999: 82] نموونه:		سه‌ره — سه‌ره‌تا زاراقه‌که بکارده‌یت بو وان روناڤین، کو سه‌ره‌یی وان دکه‌ڤیته به‌ری ته‌واوکه‌ری، ئانکو پیدڤیه روناڤ یا جووت ره‌گه‌ز (لیکدای) ی بیت هه‌تا ئەڤ په‌رامیته‌ره ده‌یته ده‌ستنیشانکرن

دلخوش هات

من دلخوش دیت.

قوتابی دلخوش گه‌هشت .

هه‌قالناڤ (ته‌واوکه‌ر)

5- گه‌له‌ک جارن ئیدیهم و هه‌قالناڤ، ب تایبته هه‌قالناڤی لیکدای تیکه‌هل دبن، وه‌کی که‌تیگوریه‌کا لیکسیکی، به‌هرا پترا ئیدیهمان دشین بینه هه‌قالناڤ، به‌لی هه‌می هه‌قالناڤین لیکدای نه‌شین بینه ئیدیهم، چونکی هنده‌ک هه‌قالناڤین لیکدای واتایه‌کا راسته‌وخو دده‌ن هه‌ر وه‌کی چه‌وا د فه‌ره‌نگیدا دهیت ئانکو واتا ژ که‌تیگوریین وی دئ هیته هه‌لینجان، به‌لی ئیدیهم ئه‌و به‌که‌یه کو واتا وی ژ که‌تیگوریین پیکه‌نین وی نه‌هیته هه‌لینجان. بو نمونه: به‌ژن بلند هه‌قالناڤه‌کی لیکدایه، به‌لی نه‌شیت بیته ئیدیهم، که‌تیگوریه‌کا وه‌کی : (زمان دریز) ل گه‌ل هندئ کو ئیدیهمه دشیت وه‌کی هه‌قالناڤی لیکدای ژ بکار بهیت ئه‌گه‌ر مه‌ ب مه‌رهما وه‌سفی بکارهینا.

6- نمونین وه‌کی (ره‌پ و رویت) (پیس و خاس) ئه‌فه ژ لایه‌کی بو مه‌ دیاردکن، کو سه‌ره‌یی واتایی جه‌کی جیگر نیه، ژ لایه‌کی دی ئه‌و که‌تیگوریا گرانی واتایی دکه‌ڤیته سه‌ر، ئه‌وه دشیت بیته سه‌ره بو هه‌قالناڤی لیکدای، بو نمونه د نمونین ل سه‌ریدا (رویت) (پیس) کو دبنه سه‌ره جه‌ی ئیک ژ وان ل چه‌پییه یی دی ل راستیه.

7- مه ژماره وه‌کی به‌شه‌کی سه‌ره‌خویی ئاخفتنی هژمارتیه ئانکو وه‌کی هه‌قالناڤ مه‌ ره‌فتار ل گه‌ل نه‌کریه.

8- بو پتر پیزانینان ل سه‌ر رونا هه‌قالناڤی لیکدای بنیره (قیان ئیبراهیم، 2008، 61-68).

9- هه‌قالناڤی دارژاو به‌شدریی دکه‌ت د رونا هه‌قالناڤی لیکدایدا و ب تایبته ئه‌و هه‌قالناڤی ب یاسایی (قه‌د + ی) دروست دبیت وه‌کی (مری، به‌ردای، ژن مری، ژن به‌ردای، ... هتد).

8. ژیدهر

سانیا جبار عبوزه‌ید، جه‌گورینا که‌رستان د رستیدا (گوڤه‌را به‌هدینی)، ناما دکتورایی، فاکه‌لتی ئاداب، زانکوی سوران، 2013.

شیرزاد سه‌بری عه‌لی، ئاراز مونیب، وشه‌سازی، ده‌زگه‌هی نالبه‌ند یی چاپ و وه‌شاندنی، دهوک، 2016.

شلیر نایف نه‌مین، فریزین ئه‌رکی د دیالیکتا کرمانجیا سه‌ریدا (گوڤه‌را به‌هدینی)، ناما دکتورایی، کولیتا ئادابی، زانکوی دهوک، دهوک، 2015.

پیناسه‌کا نوی دده‌ته هه‌قالناڤی لیکدای و وی جودا دکه‌ت ژ که‌تیگوریین دی، هه‌روه‌سا سیماییین ریزمانی و سیمانتیکی ژی بو هه‌قالناڤی لیکدای مسوگه‌ردکه‌ت.

4- هه‌قالناڤی لیکدای خودان دوو سه‌ره‌یین ریزمانی نینه، چونکی ئه‌فه دژی بنه‌مایی ناوه‌کییونیییه د ریزمانا نویدا.

5- سه‌ره‌یی ناوه‌کی د هه‌قالناڤی لیکدایدا هه‌رده‌م هه‌قالناڤه، ته‌واوکه‌ری وی ژی چیدبیت (ناڤ، ره‌گ) بیت، به‌لی رونا سه‌ره‌یی دهره‌کی ته‌واوکه‌ری بخوڤه ناگریت.

6- هه‌قالناڤی لیکدای وه‌کی هه‌ر که‌تیگوریه‌کا دی یا لیکدای دشیت بهیتته شروڤه‌کرن بو پیکه‌نین سینتاکسی ل دویڤ فی ئیکی هه‌قالناڤی لیکدای خودان سه‌ره‌یی ناوه‌کی بو دوو پیکه‌تاتان دهیتته دابه‌شکرن ئه‌وژی (سه‌ره)، (ته‌واوکه‌ر).

7- جه‌ی دهره‌کفتنا سه‌ره‌ی د فریزیدا ب گشتی، یی جودایه ژ جه‌ی دهره‌کفتنا سه‌ره‌ی د هه‌قالناڤی لیکدایدا، د فریزیدا جه‌کی جیگره، به‌لی د هه‌قالناڤی لیکدایدا چیدبیت سه‌ره ل لای راستی یان چه‌پی بهیت.

7. په‌راویژ

1- هه‌قالکار ژی (تر، ترین) وه‌ردگریت، به‌لی جودایه‌ی ل گه‌ل هه‌قالناڤی د وی چه‌ندیایه، کو ب ریکا سینتاکسی و سیمانتیکی دهیتته دیارکرن، ب ریکا سینتاکسی هه‌قالناڤ هه‌رده‌م ته‌واوکه‌ری نافه‌کییه، به‌لی هه‌قالکار ته‌واوکه‌ری کاریه، وه‌کی:

ئه‌فینا چه‌وا هات؟

ئه‌فینا جوان هات.

و ب ریکا سیمانتکی، پرسیارا هه‌قالناڤی (چه‌وا) ژ نافه‌کی دهیتته‌کرن فیجا (بکه‌ر، به‌رکار) بیت، به‌لی پرسیارا هه‌قالکاری ژ کاری دهیتته‌کرن، وه‌کی: ئه‌فین چه‌وا هات؟

ئه‌فین جوان هات.

د به‌رسفیدا هه‌قالکار دیاردبیت ئه‌وژی (جوان) ه.

2- بو پتر پیزانینان ل دور تایبه‌تی و سیماییین هه‌قالناڤان بنیره (قیان ئیبراهیم علی ئیبو، 2008).

3- بو پتر پیزانینان ل دور بنه‌ما و په‌رامیتته‌ران بنیره (Culicover:1997).

4- د ئاستی سینتاکسیدا جودایه د نافه‌هرا (دلخوش) وه‌کی (هه‌قالناڤ، ناڤ) ب ریکا وان ئه‌رکین وه‌ردگرن دهیتته‌کرن، ئانکو ب ریکا بکارهینانا وان باشتر دیاردبیت کا ل چ ده‌می نافه یان هه‌قالناڤه. (دلخوش) ئه‌گه‌ر ئه‌رکی (بکه‌ر، به‌رکار) ی وه‌رگریت دئ بیته نافه، ئه‌گه‌ر ئه‌رکی ته‌واوکه‌ری وه‌رگرت وچ مورفیمیین دوخی تیان وه‌رنه‌گرتن، دبیتته هه‌قالناڤ وه‌کی:

- Bloomfield, L, Language. Holt Rinehart New York, 1933 .
- Cook, V .j and Newson, M, Chomsky's Universal Grammar, An Introduction, Second Edition , Black well Publisher. Oxford, 1996.
- Corbett, G.G, Norman ,M.F, Head in Grammatical Theory, First published, Cambridge university press, 1993 .
- Crystal, D, A Dictionary of linguistics and Phonetics, fifth edition , Blackwell Publishing, United kingdom, 2003.
- Haspelmath, M. Understanding Morphology , First Published , Arnold A member of the Hodder Headline Group , London, 2002 .
- Ismail, Abid Tahir, A lexical Semantic Study of Noun Compounds in English and Kurdish, unpublished Master dissertation, Faculty of Humanities - University of Duhok, 2012 .
- Radford ,A, English Syntax : An introduction, 1 st publish ,University press, 2004.
- Smith, N, Chomsky: Ideas and Ideals , Cambridge University press, 1999.
- Tallarman, Maggie, Understanding Syntax, London: Arnold, 1998
- صباح ره‌شيد قادر، هه‌ندی لايه‌نی ريزماني ده‌سه‌لات وبه‌ستنه‌وه (GB) له زماني كوردیدا، نامه‌ی دكتورا - زماني كوردی، كوليژي زمان، زانكۆي سلیماني، سلیماني ، 2007 .
- فیان ئیبراهیم علی ئیبو، تايبه‌تیی هه‌فالنافی د زماني كوردیدا (دیالیکتا سه‌ری - گوڤه‌را به‌هدینی)، ناما ماسته‌ری، كوليژا ئادابی، زانكۆيا دهوك ، دهوك، 2008.
- فیان سلیمان حاجی سلیمانی، كه‌ره‌سته به‌تاله‌كان له‌روانگه‌ی تیوری ده‌سه‌لات وبه‌ستنه‌وه (شیوه‌زاری کرمانجی سه‌روو)، نامه‌ی دكتورا، كوليژي زمان، زانكۆي سه‌لاحه‌دين، 2007.
- كه‌مال ميراوده‌لی، فه‌ره‌نگی ريزماني كوردی، چاپی به‌كه‌م، مه‌لّه‌ندی كوردولوجی، سلیماني، 2007.
- مه‌مه‌دی مه‌حوی ، كاروان عومه‌ر قادر ، شیلان عومه‌ر حسه‌ین، دروسته‌ی كردار بنه‌ما و دیارده، چاپخانه‌ی زانكۆي سلیماني، سلیماني، 2010.
- جیفری پول، النقریه‌ النحویه، ترجمه مرتجی جواد باقر، مراجعه می‌شال زکریا، الگبعه‌ الاولي، مرکز دراسات الوحده‌ العربيه، بیروت، لبنان، 2009.
- Barwarî, M.S, Topic in government and binding theory, with reference to English and Northern Kurdish, unpublished doctoral dissertation. University of Salahadin, 2004.

تحديد الرأس في الصفة المركبة

الملخص:

البحث الموسوم بـ (تحديد الرأس في الصفة المركبة)، يتضمن تحديد الرأس في اللغة الكوردية – اللهجة البهدينية، في هذا الموضوع تختلف اللغات فيما بينها. استطاعت الباحثة من خلال هذا البحث أن تجيب على عدة أسئلة تضمنت بمدى تشابه وأختلاف اللغة الكوردية مع اللغات الأخرى من حيث تركيب الصفة المركبة وأنواع الرأس من حيث الوجود والموقع وعلاقته مع المكونات الأخرى للصفة. تمت الدراسة حسب نظريتي (المقاييس والمعايير)، في نهاية البحث تم عرض أهم النتائج.
الكلمات الدالة: الصفة، الصفة المركبة، الرأس، نظريتي المقاييس والمعايير.

The Selection of Head in the Compound Adjective

Abstract:

The entitled research (identifying the head in the compound adjective), including the selection of the head in the Kurdish language – Badini dialect, the languages differ among each other in this subject. Through this research, the researcher was able to answer several questions that included the similarities and differences of the Kurdish language with the other languages from the synthesis of the compound adjective and the types of head in terms of presence, location and its relationship with other components of the adjective. The study was conducted according to my theory (standards and criteria). At the end of the research, the main results were presented.

Keywords: Adjective, Compound Adjective, Head, Standards and Criteria Theory.